

Vereeniging tot behoud van

'Oud Capelle'

november 1983

Informatieblad Vereniging tot Behoud van
Oud Capelle (V.O.C.) no. 5.

Oprichting, doelstelling

De vereniging werd op 27 februari 1980 opgericht. De aanleiding daartoe was de dreigende sloop van het historische gemaal aan de Plantsoenstraat.

Zij stelt zich ten doel oude en/of cultuurhistorische bebouwing in Capelle en in de directe omgeving te behouden en te beschermen.

Bestuur

Het bestuur werd op de op 30 november 1982 gehouden ledenvergadering als volgt samengesteld:

Arnoud Voet, voorzitter
Jan Eeftink, secretaris
Auke Klaver, penningmeester
Ruud de Groot, public relations
Leny Goudappel, lid
Eva Obbes, lid

Adres

Het correspondentieadres van de vereniging is: Dorpsstraat 158, 2903 LB te Capelle aan den IJssel, tel. 505763

Zij, die achter onze doelstellingen staan en daarom graag lid van de Vereniging tot Behoud van "Oud-Capelle" willen worden, kunnen zich opgeven bij:

Arnoud Voet, Dorpsstraat 158, tel. 505763
of 509817

Ruud de Groot, Dorpsstraat 176, tel. 518451

Leny Goudappel, Herman Gorterplaats 199,
tel. 506816

Het lidmaatschap bedraagt f 10,-- per kalenderjaar. U kunt het bedrag overmaken op bankno. RABO - 141583754 of op giro-nummer 43951118 ten name van de Vereniging tot Behoud van "Oud-Capelle" te Capelle aan den IJssel.

Activiteiten

Ondanks alle vertwijfelde pogingen daartoe is het niet gelukt het gemaal aan de Plantsoenstraat te redden. Op 25 en 26 mei 1983 werd het gesloopt. Tot het laatst toe heeft het bestuur, daarin bijgestaan door de juridisch adviseur Mr. H.H. Luigies, getracht deze sloop tegen te gaan. Het heeft niet zo mogen zijn. Capelle is weer een stukje historie armer geworden.

Eenzelfde lot trof de malerij Bos aan de Dorpsstraat 36. Op woensdag 20 maart j.l. ging hier de slopershamer in. Ook nu was het niet mogelijk via juridische weg deze sloop te voorkomen. De Vereniging maakt zich nu sterk om te voorkomen dat op de plaats van de malerij panden gaan verschijnen die het karakter van de Dorpsstraat al te zeer aantasten.

Het bestuur heeft ook bij het gemeentebestuur gepleit voor het behoud van de Schenkelschool aan de Kanaalweg. Tot op heden staat de school er nog. Hoogstwaarschijnlijk komt dat omdat het gemeentebestuur nog geen ruimte gevonden heeft voor de jongerensociëteit Tolkin, die nu nog gebruik maakt van de school. Het bestuur zal de ontwikkelingen nauwlettend volgen en heeft het voornemen al het mogelijke in het werk te stellen om de school voor Schenkel te behouden.

Met de kerkvoogdij van de Ned. Hervormde Gemeente West is overleg geweest over eventueel behoud van de oude Westerkerk aan de Van Speykstraat. Deze kerk wordt niet meer als zodanig gebruikt. De kerkvoogdij wil verkopen. Het zal dan van de nieuwe eigenaars afhangen wat er met het gebouw gaat gebeuren. Het bestuur zal ook hier de ontwikkelingen nauw-

lettend volgen.

Het bestuur roept hierbij alle leden op, die dat nog niet gedaan hebben, hun contributie over te maken. Op de binnenzijde van het voorblad staat vermeld hoe dit kan.

Oproepen

De vereniging moet sterker worden, moet over meer leden beschikken om voldoende tegenwicht te kunnen bieden aan al die krachten die er - om wat voor reden dan ook - op uit zijn het weinige dat in onze gemeente nog aan vroeger herinnert te neer te slaan.

Maak ze lid, Uw familie, Uw burens, Uw kennissen. Het overmaken van tien gulden op onze rekening bij de Rabo-bank of op onze girorekening (zie elders in dit blad) is al voldoende om lid te worden. Ruud de Groot (518451) geeft graag nadere informatie.

De vereniging heeft dringend behoefte aan bouwkundigen, zowel voor het werk van de inventarisatiewerkgroep als om in het algemeen de vereniging van (technisch) advies te kunnen dienen bij de bepaling van de bouwkundige toestand van bepaalde objecten waarbij de veronderstelde bouwvalligheid een reden tot sloop zou kunnen zijn.

Wie durft? Wie belt? Arnoud Voet (505763) wacht graag telefoontjes af.

Wie beschikt over oude foto's, ansichten, boekjes, oorkonden, documenten, folders, kranten, krante-knipsels, albums e.d. en wie wil deze aan de vereniging schenken of voor een poosje uitlenen?

De vereniging is namelijk bezig een archief

over het oude Capelle aan te leggen. De heer M. Visser (501456) en Eva Obbes (513348) zien reacties gaarne tegemoet.

Het ligt in de bedoeling dat het bestuur het onderzoek van de Capelse archieven zal gaan stimuleren. Daartoe wil het een werkgroep oprichten. Degenen onder U die geïnteresseerd zijn in het onderzoek van archieven of hierover nader geïnformeerd wensen te worden kunnen contact opnemen met Leny Goudappel (506816)

Op onze voorjaarsbijeenkomst heeft de heer Ten Boom, die de inventaris van het archief van Capelle maakte, over zijn werk een lezing gehouden. Hij heeft 2 jaar gewerkt aan deze inventaris en daarbij een archief van plm. 100 m verwerkt. Hieronder een samenvatting van wat hij vertelde.

Inventaris Capelle a.d. IJssel

Waarom denkt men bij een archief? Stukken die zijn ongeborgen op een zolder of in de kelder, in elk geval ver weg. Het gaat om stukken die niet of nauwelijks meer nodig zijn, de zaken zijn afgedaan. Geen mens kijkt er meer naar, de zaak wordt stoffig.

Toch zijn er archieven van b.v. staatslieden, bestuurders van bedrijven, waarin belangrijke stukken zitten die licht werpen op het verloop van bepaalde gebeurtenissen. Zulke archieven worden goed bewaard, en zijn niet zonder meer voor ieder toegankelijk. Niet openbaar, zoals de vakman dat noemt.

Wat is eigenlijk een archief?
Een verzameling van stukken, die zijn ontvangen of opgemaakt door iemand en die zijn bestemd om onder hem te blijven berusten.

Het archief komt er dus eigenlijk vanzelf, bij ieder die geschreven stukken bewaart. Bij de overheidsadministratie is het zelfs

voorschrift veel (niet alles) te bewaren. Voor de belastingdienst moeten financiële stukken een tijdlang worden bewaard. Stukken waaraan men recht ontleent: eigendomsbewijzen, contracten, zal iedereen in z'n eigen belang bewaren. Het ontstaan van archieven is dus geen probleem, maar wel, hoe orden ik ze, hoe vind ik er de weg in?

Daarom is een inventaris nodig.

Zo is het ook met het archief van de burgerlijke gemeente Capelle - ik zeg burgerlijke, omdat er in Rotterdam ook het archief van de Hervormde gemeente Capelle in bewaring is.

Dit archief is groot: ieder heeft wel eens een formulier ingevuld op het raadhuis. Waar blijft dat allemaal, waar is nu zo'n papier dat daarbij wordt gebruikt?

Globaal gezegd zijn de stukken van Capelle van de laatste 30 jaar op het Raadhuis gebleven, en de stukken die in 1978 ouder waren dan 30 jaar zijn toen naar de Gemeentelijke Archiefbewaarplaats van Rotterdam gegaan. Dat was bij elkaar meer dan 100 meter, verpakt in archiefdozen, naast elkaar op rekken. Dat gedeelte tot 1948 staat in de inventaris. Anders geformuleerd: tot dat gedeelte geeft de inventaris nu toegang, want de nummers van de inventaris komen overeen met de nummers die op de omslagen staan.

Wie gaat inventariseren, heeft ook te maken met de spelregels van de archivaris, plechtig genaamd: de Handleiding bij het ordenen en beschrijven van archieven.

Een van de grondregels komt hierop neer, dat bij elkaar moet blijven wat bij elkaar is gevormd. Ik wil dit aan een voorbeeld uit een Hervormde gemeente uit het verleden duidelijk maken. De kerkeraad hield regelmatig verkiezingen van ouderlingen en diakenen. Daartoe werd een lijst van kiesgerechtigde of stemgerechtigde lidmaten aangelegd. Maar de kerkvoogdij hield ook zo'n lijst bij, omdat deze zelfde stemgerechtigde lidmaten de notabelen kozen. Je kunt dus in een kerkerchief twee van zulke lijsten over dezelfde tijd aantreffen. Nu zegt de grondregel dat je dan niet mag zeggen: stop dat nu maar bij elkaar want dat is toch allemaal een pot nat. Nee, de stukken hebben op verschillende plaatsen een functie gehad, bij de twee lichamen die ze hebben gevormd en die ermee hebben gewerkt. De ene lijst blijft in het archief van de kerkeraad, de andere in het archief van de kerkvoogdij.

Een andere grondregel is: je moet respect hebben voor de oude orde die je in een archief aantreft. Dat betekent om te beginnen dat je gaat kijken of er vroeger al een inventaris van het archief gemaakt is, of over een gedeelte van het archief. Of die oude inventaris zelf een beetje goed in elkaar zit en recht doet aan de stukken zelf. En als er geen inventaris is, dan zijn er misschien andere aanwijzingen, zoals etiketten met oude nummers op banden of portefeuilles. Het is natuurlijk heel logisch dat ook het uiterlijk soms al een volgorde aangeeft: 20 opeenvolgende delen met notulen van vergaderingen horen natuurlijk bij elkaar, net zoals 20 opeenvolgende kasboeken.

Een derde grondregel: Het algemene gaat voor het bijzondere. Een notulenboek van de gemeenteraad van Capelle, waarin allerlei zaken worden behandeld, vóór de aanvraag van een ventvergunning van een ijscoman.

Hoe stond het met de archieven van Capelle? Er waren twee grote archiefbestanddelen, die los van elkaar naar Rotterdam waren gebracht in 1977. Uit het Alg. Rijksarchief in Den Haag waren gekomen: de rechterlijke archieven, dus alles wat met rechtspraak te maken had, maar ook handelingen die wij tegenwoordig voor de notaris afhandelen, zoals koop en verkoop, testamenten, volmachten, de doop-, trouw- en begraafboeken, die de kerken bij de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811 hadden moeten inleveren en die sindsdien bij de overheidsadministratie zijn blijven berusten; de kochieren van de zgn. gaarders, de mensen die de diverse belastingen inden; de administratie van de weeskamer; de protocollen van Capelse notarissen vanaf de eerste ca. 1650 tot 1895.

Uit Capelle waren gekomen: stukken betr. de Hoge Heerlijkheid, waaronder vier delen met acten van belening; bestuurlijke stukken; dit alles in eerste instantie tot de verandering in de regering van 1813; daarna een groot brok gemeente-archief tot 1920; en tenslotte een heel groot brok van 1920 tot 1948, dat volgens een nieuw systeem was opgeborgen. Daarnaast het archief van het H. Geesthuis, het burgerlijk armenfonds, vanaf de 17e eeuw tot 1948.

Een inventaris was in 1870 gemaakt. Toen waren alle stukken nog bij elkaar, de afgifte aan

het Alg. Rijksarchief van de rechterlijke archieven heeft pas vanaf 1896 plaats gehad. Scheffer maakte rubrieken zoals bestuur, rechtspraak, armenzorg, militaire zaken, onderwijs. Na 1870 had men wel op deze indeling voortgeborduurd, maar de omvang van de administratie groeide als gevolg van allerlei nieuwe wetgeving m.b.t. volkshuisvesting, warenkeuring, onderwijs.

Het werd steeds moeilijker stukken te vinden, al werden ze nauwkeurig in registers ingeschreven. Daarom heeft de gemeentesecretaris Biert in 1920 een nieuw systeem ingevoerd: er kwamen nieuwe rubrieken, de alfabetisch werden geordend en bovendien genummerd van 1 tot ca. 70. Een dik boek werd aangelegd, waarin de brieven onder hun rubriek werden ingeschreven.

Ook een gedeelte uit het Alg. Rijksarchief was geïnteriseerd. Was die oude orde te handhaven?

Uitgegaan van het gezichtspunt: welke instantie (of lichaam, college) hadden archieven gevormd of aangelegd? - Schout en 7 schepenen: lage rechtspraak in het ambacht. Baljuw en 6 welgeboren mannen: hoge rechtspraak alleen van het Huis (Slot) en omliggende grond. Schout en 6 ambachtsbewaarders: waterstaatszaken, onderwijs, medische zorg. Schout en armbestuur: armenzorg. Aldus tot 1795; en wat wijzigingen in de benoeming tot 1813. Al die archieven hadden berust bij de schout op het zgn. rechtshuis. Volgens de genoemde gezichtspunten had de Heer van Capelle op zijn slot bovendien nog

een eigen archief gevormd, waarin hij behalve persoonlijke stukken ook die van de rentmeester en de baljuw met de hoge vierschaar bewaarde. Dat is het zgn. heerlijkheidsarchief.

Begonnen werd met apart te leggen wat tot dit heerlijkheidsarchief had behoord. Het bleken weinig stukken te zijn, zo'n twaalf in totaal, een fragment dus.

Daarna het bestuurlijk archief: schout- en ambachtsbewaarders. Allerlei zaken waren behandeld, waarvan verdere stukken aanwezig waren, beschreven in de oude inventaris van Scheffer. De beschrijvingen werden gecontroleerd, dikwijls werden nummers gesplitst en beschrijvingen verfijnd, en dan naar rubrieken ingedeeld. Het bleek dat bij de financiële administratie van het ambacht (aanslagen over ingelanden) Scheffer de mist was ingegaan. Allerlei soorten belastingen had hij door elkaar gehaald: 100e, 200e en 1000e penning enz. Voor een aantal belastingen, b.v. verponding, werd het ambacht aangeslagen. Dat moest het bedrag weer omslaan over de ingelanden, alleen de grondbezitters. Deze betaalden naar grootte van het grondeigendom. In 1795 kwam het begrip burger i.p.v. ingelande.

Schepenarchief: Lage rechtspraak alleen. Stukken betr. hoge rechtspraak naar archief van de heerlijkheid.

Archief armmeesters: inkomsten en beheer, bedelingen, jaarrekeningen.

In 1811 was een en ander veranderd: schout werd

een maire. De raadsverslagen zijn geen notulenmeer, maar besluitenlijstjes. De rechtspraak werd gereorganiseerd De archiefvorming werd veranderd.

Na de Franse tijd kwam er een gemeenteraad. De maire werd burgemeester.

Al deze veranderingen zijn terug te vinden in het archief. Met de gemeentewet van 1851 komen er naast de burgemeester wethouders.

Vanaf 1897 zijn er bouwvergunningen opgenomen in het archief, verder hinderwetvergunningen.

De moeilijkheid is vast te stellen wat wel en wat niet bewaard moet worden. Daarvoor is een inspectie ingesteld.

Wie de inventaris bekijkt, kan van alle zaken enig inzicht krijgen en daarna de betr. stukken ter inzage krijgen.

Over Capelle a.d. IJssel zitten ook veel stukken in het archief van het Hoogheemraadschap Schieland.